МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ

Саркісова Алла Володимирівна

УДК 377/378.147:629.454 (043.3)

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БУДОВИ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ПАСАЖИРСЬКИХ ВАГОНІВ МАЙБУТНІХ ПРОВІДНИКІВ МІЖНАРОДНОГО СПОЛУЧЕННЯ

13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській інженерно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор
Харківська Алла Анатоліївна,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, проректор з науково-педагогічної роботи, м. Харків.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лузан Петро Григорович,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, завідувач кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті, м. Київ;

кандидат педагогічних наук
Герніченко Іван Іванович,
Хмельницький національний університет, доцент кафедри теорії та методики трудового і професійного навчання, м. Хмельницький.

Захист відбудеться «29» січня 2016 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.108.01 в Українській інженерно-педагогічній академії за адресою: 61003, м. Харків, вул. Університетська, 16, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Української інженерно-педагогічної академії за адресою: 61003, м. Харків, вул. Університетська, 16.

Автореферат розісланий «25» грудня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради В.С. Ковальська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Процеси глобалізації у світі та пов'язані з ними кардинальні соціально-економічні трансформації в українському суспільстві зумовлюють реформування системи професійно-технічної освіти. Необхідність підготовки фахівців, спроможних працювати в умовах ринкової економіки та міжнародного розподілу праці, потребує вирішення цілої низки принципових питань: якими якостями повинен володіти спеціаліст технічної галузі, що він повинен знати і уміти, які межі його професійної діяльності. Аналіз світового ринку праці дозволив виокремити основні напрями підготовки фахівців у професійно-технічній освіті. Це мають бути фахівці нового покоління – творчо мислячі, високо освічені, здатні професійно виконувати свою діяльність, яка реалізується в багатомовному середовищі, що обумовлює необхідність спілкування різними мовами. Чинні вимоги відображені у законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти тощо. Отже, здійснення багатомовного професійного спілкування є однією з основних вимог до сучасного фахівця, яке забезпечується сформованою полілінгвальною (багатомовленнєвою) комунікативною компетентністю.

У цьому контексті особливої уваги набуває процес підготовки працівників залізничної галузі, зокрема провідників міжнародного сполучення, професійна діяльність яких реалізується в умовах співпраці з іншомовними пасажирами та колегами. Залізничний транспорт як вагома складова економіки держави здійснює вплив на розвиток інших її сфер. Тому сучасна професійна підготовка майбутніх фахівців залізничного транспорту має орієнтуватися на перспективи міжнародної співпраці, забезпечення їхньої професійної мобільності та підвищення якості навчання. Від вітчизняних фахівців вимагається якісне виконання професійних функцій як в україномовному, так і в іншомовних середовищах. Необхідність приведення такої підготовки у відповідність до світових стандартів освіти висуває більш високі вимоги до підготовки сучасних провідників міжнародного сполучення. Провідники, що обслуговують вагони поїздів міжнародного сполучення, керуються чинними вимогами «Інструкції для провідника пасажирського вагона міжнародного сполучення». Для якісного виконання своїх обов’язків сучасному провіднику потрібно не тільки оволодіти професійними знаннями та уміннями з дисципліни «Будова та експлуатація пасажирського вагона» рідною мовою, а й бути готовим до професійного спілкування іноземними мовами. Зважаючи на це, у процесі їхньої підготовки особливого значення набуває питання формування полілінгвальних знань та умінь із будови та експлуатації пасажирських вагонів, що реалізуються на основі системно-діяльнісного підходу.

Проблемою підвищення якості навчання фахівців технічного профілю, в тому числі залізничного транспорту, займалися провідні вчені, зокрема: закономірностями формування особистісних якостей фахівця в процесі професійної освіти (В. Козаков, Г. Пономарьова, Л. Романишина), проблемою професійної підготовки фахівців технічного профілю (О. Коваленко, М. Лазарєв, Л. Штефан, А. Тарасюк, О. Романовський, Н. Брюханова, В.Беспалько), теорією поетапного

формування розумових дій і операцій (П. Гальперін, Л. Гризун, Н. Тализіна), теорією проблемного навчання (Т. Кудрявцев, І. Лернер, А. Матюшин, М. Скаткін), питаннями професійної підготовки фахівців технічного профілю засобами іноземної мови (О. Смирнова, Г. Суходольский), шляхами підвищення ефективності підготовки фахівців залізничного транспорту (Т. Шаргун, Є. Тимошенко). Але питання підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів фахівців залізничного транспорту, зокрема провідників міжнародного сполучення, шляхом формування полілінгвальних знань й умінь, є малодослідженими.

Аналіз існуючих методик навчання студентів будови та експлуатації пасажирських вагонів дозволив виокремити низку недоліків, що впливають на якість сформованості професійних знань та умінь майбутніх провідників міжнародного сполучення. По-перше, зміст навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів не в достатній мірі структурований, відмежований від професійної діяльності та не забезпечує формування у майбутніх фахівців професійних полілінгвальних знань й умінь; по-друге, методична база у різних галузевих закладах освіти потребує удосконалення для засвоєння інформації, обсяг якої стрімко зростає з розвитком техніко-технологічних вимог сучасного залізничного транспорту України; по-третє, фахівці залізничного транспорту не в достатній мірі володіють професійною термінологією іноземними мовами, що негативно відображається на їхній професійній діяльності в різних мовних середовищах.

Отже, аналіз наукових досліджень, навчально-педагогічної літератури і власний практичний досвід професійної підготовки працівників залізничного транспорту, зокрема провідників міжнародного сполучення, дозволив виявити низку суперечностей між:

- сучасними вимогами до професійних знань та умінь із будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення та якістю їх традиційного формування у професійних навчальних закладах;
- збільшенням обсягів технічної інформації з будови та експлуатації пасажирських вагонів та обмеженими можливостями її засвоєння студентами в разі використання традиційних методик навчання;
- необхідністю формування професійних полілінгвальних знань й умінь у майбутніх провідників міжнародного сполучення та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних засад їх формування.

Наявність цих суперечностей та проведений аналіз сучасних методичних і спеціальних розробок із теорії та методики навчання майбутніх провідників міжнародного сполучення обумовили необхідність вирішення наукової проблеми підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення шляхом теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки відповідної методики, яка ґрунтується на системно-діяльнісному полілінгвальному підході.

Виявлені суперечності та недостатня розробленість означеної проблеми зумовили вибір теми дисертаційної роботи: ***«Методика навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення».***

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження було проведено у межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії «Розробка теоретичних і методичних основ професійної підготовки майбутніх інженерів на основі семантичних мережевих моделей змісту навчання» (реєстраційний номер №0111U010320).

Тему дисертації затверджено на засіданні науково-технічної ради Української інженерно-педагогічної академії (протокол №5 від 19.02.2013 р.) і узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №3 від 26.03.2013 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити і експериментально перевірити методику навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

2. Теоретично обґрунтувати і розробити на основі системно-діяльнісного полілінгвального підходу моделі цілей та змісту, методу, засобів і форм навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення

3. На основі розроблених системно-діяльнісних полілінгвальних моделей цілей, змісту, методу й засобів побудувати методику навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

4. Експериментально перевірити результативність методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Об’єкт дослідження − процес навчання майбутніх провідників міжнародного сполучення будови та експлуатації пасажирських вагонів.

Предмет дослідження – цілі, зміст, методи, засоби, форми навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що якість навчання майбутніх провідників міжнародного сполучення будови та експлуатації пасажирських вагонів підвищиться за умови реалізації методики, розробленої на основі системно-діяльнісного полілінгвального підходу.

Методологічна та теоретична основа дослідження ґрунтується на загальних положеннях теорії пізнання, основних положеннях теорії поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Тализіна, Б. Бадмаєв та ін.), положеннях суб'єктно-діяльнісного підходу до процесу навчання (Г. Атанов, П. Гальперін, Л. Ітельсон, В. Козаков та ін.), технологічного підходу (В. Беспалько, Г. Селевко, І. Якиманська та ін.), теорії змісту навчання (С. Гончаренко, О. Коваленко, Л. Петриченко, М. Лазарєв, І. Лернер, В. Лозова, А. Харківська та ін.), теорії оптимізації

педагогічного процесу (Ю. Бабанський, В. Лозова, М. Скаткін, Н. Тализіна), когнітивної психології (Л. Ітельсон, Б. Ломов, Р. Солсо, І. Хофман та ін.), педагогіки вищої технічної школи (С. Архангельський, В. Загвязинський, Е. Зеєр).

Для вирішення поставлених завдань були використані такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: аналіз педагогічної, психологічної та методичної літератури з проблеми підвищення якості навчання майбутніх працівників залізничного транспорту для визначення напрямів дослідження та поняттєво-категоріального апарату; системний аналіз для визначення ієрархічної структури професійних знань та умінь з будови та експлуатації пасажирських вагонів; моделювання професійної діяльності фахівця для розробки системно-діяльнісних полілінгвальних моделей цілей, змісту, методу, засобів навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів; методи узагальнення отриманих результатів для формулювання висновків і рекомендацій щодо результативності методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення;

– *емпіричні*: педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, порівняльний етапи) для перевірки результативності розробленої методики навчання майбутніх провідників міжнародного сполучення будови та експлуатації пасажирських вагонів; метод збору інформації, опитування, анкетування, педагогічне спостереження для визначення рівня сформованості знань, умінь та професійно важливих якостей майбутніх провідників міжнародного сполучення з будови та експлуатації пасажирських вагонів;

– *методи математичної статистики* (перевірка статистичних гіпотез, критерії Стьюдента, Фішера, дисперсійний аналіз) для аналізу результатів експериментальної роботи.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

уперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено:

– системно-діяльнісний полілінгвальний підхід до навчання технічних дисциплін, який забезпечує відображення системи професійної діяльності фахівця у змісті навчання, формування у майбутніх провідників полілінгвальних знань та умінь із будови та експлуатації пасажирських вагонів;

– системно-діяльнісну полілінгвальну модель змісту навчання, яка складається з: базового (на основі елементів системи професійної діяльності) та розширеного (з полілінгвальним описом призначення, функцій, структури та характеристик навальних елементів) рівнів, що забезпечує структурування змісту навчання механічного, електричного обладнань, охорони праці та життєдіяльності на єдиній основі;

– метод навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів, який складається з двох етапів: перший етап методу забезпечує засвоєння змісту навчання за рахунок його декомпозиції на основі розширеної системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання, другий етап методу передбачає вирішення проблемних ситуацій, що в сукупності забезпечує формування професійних полілінгвальних знань й умінь та професійної полілінгвальної комунікативної компетентності;

дістали подальшого розвитку:

– засоби навчання будови та експлуатації пасажирського вагона, подальший розвиток полягає в застосуванні комплексу практичних системно-діяльнісних полілінгвальних моделей змісту навчання;

– форми навчання будови та експлуатації пасажирського вагона, подальший розвиток полягає у використанні полілінгвальних діалогів для вирішення проблемних виробничих ситуацій.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні в навчальний процес майбутніх провідників міжнародного сполучення методики навчання будови та експлуатації пасажирського вагона; методичного посібника «Будова та експлуатація пасажирського вагона» для фахівців спеціальності «Провідник пасажирського вагона» професійних технічних та вищих навчальних закладів залізничного профілю.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Української державної академії залізничного транспорту (довідка № 01-41/133 від 05.12.2013 р.), Люботинського професійного ліцею залізничного транспорту (довідка № 1 від 12.09.2013 р.), Здолбунівського вищого професійного училища залізничного транспорту (довідка №357 від 06.11.2014 р.), Української інженерно-педагогічної академії (довідка № 106-04-74 від 03.06.2015 р.).

Матеріали дослідження можуть бути використані для подальшого удосконалення процесу навчання студентів професійних технічних та вищих навчальних закладів залізничного профілю.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на *міжнародних* науково-практичних конференціях, найвагоміші з яких: «Переяслівська Рада: її історичне значення та перспективи розвитку східнослов'янської цивілізації» (Харків, 2011р.); «Інтеграція науки та методики освіти у підготовці майбутніх фахівців в умовах Болонського процесу» (Ялта, 2011 р.), «Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість» (Луганськ, 2012); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2013 р.); «DYNAMIKA NAUKOWYCH BADAN («Динаміка наукових досліджень»)» (Pizemysl, 2013 р.); «Чинники розвитку психологічних та педагогічних наук у XXI столітті» (Одеса, 2014 р.); всеукраїнському науково-методичному семінарі: «Літня школа аспірантів» (Ялта, 2013 р.), всеукраїнському науково-практичному семінарі: «Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх інженерів-педагогів» (Бердянськ, 2013 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 16 одноосібних наукових і науково-методичних працях: 9 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статті – у зарубіжному періодичному виданні, 3 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 стаття – в іншому виданні, 1 методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (160, із них 5 іноземними мовами) та 2 додатків на 18 сторінках. Повний обсяг дисертації складає 215 сторінок, основний текст дисертації викладено на 178

сторінках. Робота містить 24 таблиці, 71 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження, визначено його об’єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, методологічні та теоретичні основи, розкрито наукову новизну дослідження, практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні засади методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення»** – проведено теоретичний аналіз існуючих методик навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів та визначено проблему дослідження; обґрунтовано доцільність розробки методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення; теоретично обґрунтовано та розроблено моделі цілей, змісту, методу, засобів та форм навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Аналіз професійної діяльності фахівців залізничного транспорту, зокрема провідників міжнародного сполучення, у відповідності до вимог світового ринку праці дозволив встановити, що сучасні працівники даної галузі повинні бути мобільними, творчо мислячими, реалізовувати професійні знання та уміння рідною та іноземними мовами, що забезпечить полілінгвальну комунікацію в процесі здійснення ними професійної діяльності в різних мовних середовищах. Проведений аналіз існуючих методик навчання будови та експлутації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення виявив недостатнє врахування цих вимог. Аналіз стандартів підготовки провідників пасажирського вагона, у тому числі міжнародного сполучення, дозволив виокремити вимоги до змісту навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів. Встановлено, що цей зміст повинен включати ієрархічність, системність, відповідати елементам системи професійної діяльності провідника міжнародного сполучення та забезпечувати формування професійних полілінгвальних знань й умінь як складових професійної діяльності фахівця в умовах євроінтеграції України. Проведений аналіз виявив, що вищезазначені вимоги до змісту навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів недостатньо враховані, що негативно впливає на якість навчання провідників міжнародного сполучення будови та експлуатації пасажирських вагонів.

Аналіз методів, форм та засобів навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів показав, що вони не забезпечують достатній рівень сформованості полілінгвальних знань й умінь із будови та експлуатації пасажирських вагонів та професійно важливих якостей майбутніх фахівців. Це також негативно відображається на якості навчання провідників міжнародного сполучення.

Отже, недостатнє врахування вимог до професійної діяльності майбутнього провідника міжнародного сполучення у системі його професійної підготовки та недостатнє формування полілінгвальних знань та умінь, які можуть бути реалізовані

в полілінгвальних середовищах, й обумовлюють проблему підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Аналіз праць учених (І. Герніченко, Н. Брюханова, О. Коваленко, М. Лазарєв, В. Козаков, В. Шадриков) виявив, що завдання щодо відображення у процесі підготовки провідників міжнародного сполучення системи їхньої професійної діяльності може бути вирішено за рахунок реалізації системно-діяльнісного підходу, а формування полілінгвальних знань і умінь цих фахівців, які необхідні для здійснення професійної діяльності в різних мовних середовищах, − полілінгвального підходу.

Отже, в умовах дослідження проблема підвищенні якості навчання майбутніх провідників міжнародного сполучення вирішується на основі використання системно-діяльнісного полілінгвального підходу, який забезпечує відображення системи професійної діяльності цих фахівців та формування у них полілінгвальних знань і умінь із будови та експлуатації пасажирських вагонів. Цей підхід став основою розробки моделей цілей, змісту, методів, засобів та форм навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Модель цілей навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів було розроблено відповідно до цілей вивчення дисципліни «Будова та експлуатація пасажирських вагонів» та конкретизовано до рівня розділів «Механічне обладнання», «Електричне обладнання», «Охорона праці та життєдіяльності».

Модель змісту навчання будови та експлуатації пасажирського вагона розроблено на основі системно-діяльнісного полілінгвального підходу. Її підґрунтям була модель професійної діяльності, пропонована В. Козаковим, що включає «предмет», «продукт», «умови», «засоби», «процес» та «результат». Системно-діяльнісна полілінгвальна модель змісту навчання будови та експлуатації пасажирського вагона реалізує ці елементи в контексті змісту навчання. У цих умовах «Предмет» діяльності характеризує ключовий елемент змісту навчання. «Процес» діяльності визначає певні дії над навчальним елементом або професійну діяльність майбутніх провідників міжнародного сполучення. «Засоби» та «Умова» діяльності відображають необхідні складові для успішного функціонування предмета діяльності або виконання професійної діяльності майбутніх провідників міжнародного сполучення. «Результат» − це сформовані полілінгвальні знання та уміння з навчальної дисципліни, необхідні для реалізації професійної діяльності майбутніми провідниками міжнародного сполучення у різних мовних середовищах. Системно-діяльнісна полілінгвальна модель змісту навчання складається з двох рівнів. Перший рівень є базовим та містить елементи системи професійної діяльності фахівців (предмет, процес, засоби, умови діяльності). Другий рівень є розширеним та включає системну характеристику елементів професійної діяльності фахівців, яка містить їх полілінгвальний опис з призначення, структури, дії, функцій та характеристики. Системно-діяльнісну полілінгвальну модель змісту навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів представлено на рис. 1.

Згідно з концепцією В. Шадрикова однією з умов успішної реалізації знань та

умінь є сформовані професійно важливі якості. В результаті аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики та професіограми провідника міжнародного сполучення визначено, що у процесі навчання дисципліни «Будова та експлуатація пасажирських вагонів» у студентів мають формуватися такі професійно важливі якості, як: мотивація навчальної діяльності, оперативність прийняття рішень, системність діяльності, організованість, колективна діяльність. Визначені полілінгвальні знання, уміння майбутніх провідників міжнародного сполучення та їхні професійно важливі якості утворюють професійну полілінгвальну комунікативну компетентність.

Рис. 1. Системно-діяльнісна полілінгвальна модель змісту навчання будови та експлуатації пасажирськго вагона

На основі аналізу праць вчених (І. Герніченко, М. Лазарєв) розроблено модель методу навчання будови та експлуатації пасажирського вагона як компоненту методичної системи. Відповідно до змісту навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів цей метод використовується поетапно. На першому етапі він реалізується на основі базового та розширеного рівнів системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання, на другому етапі − вибору і вирішення

проблемної виробничої ситуації, побудованої на основі системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання. Модель методу представлено на рис. 2.

Перший етап методу навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів забезпечує засвоєння загальних знань про навчальний елемент цієї дисципліни. Для цього здійснюється:

- аналіз навчальної інформації з певного модулю технічної дисципліни відповідно до цілей навчання та вибір навчального елемента, зміст якого вивчається;
- вибір базової діяльнісної моделі змісту відповідно до навчального елементу: модель предмета, процесу, умови або засобу діяльності;
- засвоєння інформації з навчального елемента за рахунок її декомпозиції на основі розширеної системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання.

Другий етап методу навчання будови та експлуатації пасажирського вагона реалізується шляхом:

- вибору чергової проблемної ситуації відповідно до професійної діяльності;
- вирішення проблемної ситуації на основі застосування полілінгвальних діалогів під час її обговорення.

Рис. 2. Модель методу двоетапного навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення

Модель засобів навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів розроблена на основі системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання.

Ця модель на першому рівні містить деталізовану інформацію про кожний елемент системи професійної діяльності майбутніх провідників міжнародного сполучення. На другому рівні навчальний матеріал представлений на основі розширеного рівня системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання, що дає змогу відображати інформацію різними мовами (українською, англійською, російською, німецькою). Розроблена модель засобів навчання дозволяє одночасно формувати у провідників міжнародного сполучення полілінгвальні знання, уміння та професійно важливі якості, а отже й їхню професійну полілінгвальну комунікативну компетентність.

Теоретично обґрунтовано й розроблено форми навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів, які реалізуються у полілінгвальній діалоговій взаємодії для вирішення проблемних виробничих ситуацій з будови та експлуатації пасажирських вагонів. Виробничі ситуації складаються з трьох елементів: постановка проблеми, генерування та обговорення рішень, вибір рішення. Кожний елемент реалізується на основі полілінгвальних знань та умінь з певного навчального елементу технічної дисципліни. Така структура проблемної виробничої ситуації забезпечує удосконалення сформованих полілінгвальних знань та умінь з будови та експлуатації пасажирських вагонів.

У другому розділі – **«Методика навчання будови та експлуатації пасажирського вагона майбутніх провідників міжнародного сполучення»** – на основі розроблених моделей цілей, змісту, методу, засобів та форм навчання побудовано методику навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення; розроблено комплекс практичних системно-діяльнісних полілінгвальних моделей змісту навчання розділів «Механічне обладнання», «Електричне обладнання», «Охорона праці та життєдіяльності».

Для розділу «Механічне обладнання» розроблені системно-діяльнісні полілінгвальні моделі змісту навчання для шістьох модулів:

1. Загальні відомості про пасажирські вагони. Основні технічні характеристики.
2. Ходові частини пасажирських вагонів.
3. Рами пасажирських вагонів. Автозчеп.
4. Автоматичні і ручні гальма пасажирських вагонів.
5. Будова кузова, внутрішнє обладнання пасажирських вагонів.
6. Опалення пасажирських вагонів.

Для розділу «Електричне обладнання» розроблені системно-діяльнісні полілінгвальні моделі змісту навчання для п’яти модулів:

1. Акумуляторні батареї, їх призначення та будова.
2. Генератори пасажирських вагонів.
3. Споживачі струму, електричні мережі пасажирського вагона.
4. Вентиляція пасажирських вагонів.
5. Технологічний процес підготовки пасажирських вагонів в рейс.

Для розділу «Охорона праці та життєдіяльності» розроблені системно-діяльнісні полілінгвальні моделі змісту навчання для трьох модулів:

1. Охорона праці.

2. Виробнича санітарія і гігієна праці.
3. Пожежна безпека.

Розроблений зміст навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів відповідає елементам професійної діяльності майбутніх провідників міжнародного сполучення. Для реалізації системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання були виокремлені навчальні елементи предмета, процесу, умов та засобу діяльності майбутніх провідників міжнародного сполучення в кожному модулі. Так, навчальним елементом предмету їхньої професійної діяльності є пасажирський вагон. Для кожного навчального елементу, було визначено їх призначення, конструкція, дії, функції та характеристики. Наприклад, пасажирський вагон *потрібен для* перевезення пасажирів; *складається з:* кузова, рами, ходових частин, ударно-тягових приладів, гальм; *забезпечує*: безпеку, комфорт пасажирів; *характеризується* зручністю, надійністю, доступністю. Застосування слів-зв'язок у моделях (*потрібен для, складається з, забезпечує, характеризується*), які поєднують навчальний елемент у зв`язне, синтаксично правильне речення, забезпечило застосування цих моделей в англійській, німецькій та російській мовах з урахуванням синтаксичних правил побудови речення цих мов. Такий підхід має ряд переваг, а саме: узагальнений обсяг навчального матеріалу зменшується, а отже і зменшується обсяг часу, необхідний для вивчення даного матеріалу; структура змісту охоплює низку найважливіших питань про навчальний елемент і є універсальною, її можна доповнювати або узагальнювати та застосовувати для будь-яких технічних дисциплін.

Для практичної реалізації моделі методу навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів на першому етапі здійснювався вибір навчальних елементів предмета, процесу, умов та засобу професійної діяльності провідників міжнародного сполучення. На другому етапі реалізації методу були розроблені проблемні виробничі ситуації, які моделюють майбутню професійну діяльність провідників міжнародного сполучення та реалізують етапи його професійної діяльності: огляд обладнання пасажирського вагона, пошук ушкоджень, колегіальне обговорення та пошук рішень.

Форми навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів передбачають реалізацію полілінгвальних діалогів (українською, англійською, німецькою, російською мовами), що спрямовані на вирішення проблемних виробничих ситуацій. Реалізація цих форм дозволяє сформувати у майбутніх провідників міжнародного сполучення полілінгвальні знання та уміння із будови та експлуатації пасажирських вагонів і такі професійні якості, як оперативність прийняття рішень, організованість, системність та колективна діяльність.

У третьому розділі – **«Експериментальне дослідження методики навчання будови та експлуатації пасажирського вагона майбутніх провідників міжнародного сполучення»** – визначено мету, завдання, види, учасників, зміст, критерії, організаційно-методичні основи проведення педагогічного експерименту, здійснено кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Метою експериментального дослідження було перевірка результативності методики навчання будови та експлуатації пасажирського вагона майбутніх

провідників міжнародного сполучення.

Основними завданнями експериментального педагогічного дослідження були: аналіз традиційної методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення; аналіз результативності авторської методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення, розробленої на основі системно-діяльнісного полілінгвального підходу.

Для експериментальної перевірки висунутої гіпотези було визначено критерії та показники якості навчання будови та експлуатації пасажирського вагона, а саме: критерій засвоєння професійних полілінгвальних знань та умінь, критерій сформованості професійно важливих якостей. До першого критерію увійшли підгрупи показників сформованості професійних полілінгвальних знань із механічного обладнання, електричного обладнання, охорони праці та життєдіяльності на ознайомчо-орієнтовному, понятійно-аналітичному та продуктивно-синтетичному рівнях; підгрупа показників сформованості професійних полілінгвальних умінь із механічного обладнання, електричного обладнання, охорони праці та життєдіяльності. Вибір таких показників зумовлений вимогами державних стандартів професійно-технічної освіти щодо рівнів сформованості знань та умінь. До критерію сформованості професійно важливих якостей увійшли показники: сформованість мотивації навчальної діяльності; оперативності прийняття рішень; системності діяльності; організованості; колективної діяльності. Вибір показників другого критерію зроблено на основі аналізу освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми та професіограми провідників міжнародного сполучення.

Педагогічний експеримент складався з констатувального, формувального та порівняльного етапів. Під час констатувального етапу експерименту було здійснено оцінку традиційної методики навчання будови та експлуатації пасажирського вагона. У експерименті приймали участь 31 студент за спеціальністю «Професійне навчання. Будова та експлуатація пасажирського вагона» з Люботинського професійного ліцею залізничного транспорту та 27 студентів Здолбунівського вищого професійного училища залізничного транспорту, які вивчали дисципліну «Будова та експлуатація пасажирського вагона». Результати констатувального етапу експерименту показали, що традиційна методика не в повному обсязі забезпечує якість навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення, оскільки середні значення показників належать до середнього та низького рівнів.

На формувальному етапі педагогічного експерименту брали участь 172 студента спеціальності «Професійне навчання. Будова та експлуатація пасажирського вагона» Люботинського професійного ліцею залізничного транспорту. Відповідно загальна кількість учасників педагогічного експерименту становила 230 студентів.

Перевірка розробленої методики здійснювалася шляхом порівняння результатів якісних досягнень студентів, які навчалися за традиційною і розробленою методиками навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів

майбутніх провідників міжнародного сполучення. Результати порівняльного етапу педагогічного експерименту в контрольній та експериментальній групах (див. табл.) дозволяють зробити висновок щодо переваг показників якості навчання студентів експериментальної групи. Так, середні значення показників експериментального дослідження у контрольних групах знаходяться у діапазоні 1,75 – 2,40, що нижче середнього рівня. В експериментальних групах середні значення показників знаходяться у межах 2,07 – 2,51, що вище середнього рівня.

Статистичну обробку значень показників контрольних та експериментальних груп здійснено за допомогою статистичних функцій та модуля «Аналіз даних» середовища електронних таблиць Microsoft Excel. Результати дисперсійного аналізу експериментальних даних підтвердили статистично значущу різницю показників якості навчання контрольної та експериментальної груп.

Таблиця

Результати порівняльного етапу експерименту

№ з/п	Показники	Середні значення показників		Приріст %
		КГ	ЕГ	
1	2	3	4	5
Критерій засвоєння професійних полілінгвальних знань та умінь (K_1)				
1	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Механічного обладнання» на ознайомчо-орієнтовному рівні ($K_{з(мех.)}^{00}$)	2,40	2,51	4,6
2	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Механічного обладнання» на понятійно-аналітичному рівні ($K_{з(мех.)}^{ПА}$)	2,06	2,22	7,7
3	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Механічного обладнання» на продуктивно-синтетичному рівні ($K_{з(мех.)}^{ПС}$)	1,92	2,18	13,4
4	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Електричного обладнання» на ознайомчо-орієнтовному рівні ($K_{з(ел.)}^{00}$)	2,23	2,37	6,3
5	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Електричного обладнання» на понятійно-аналітичному рівні ($K_{з(ел.)}^{ПА}$)	1,94	2,17	11,8
6	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Електричного обладнання» на продуктивно-синтетичному рівні ($K_{з(ел.)}^{ПС}$)	1,86	2,11	13,4
7	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Охорони праці та життєдіяльності» на ознайомчо-орієнтовному рівні ($K_{з(опж.)}^{00}$)	2,14	2,28	7,5
8	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Охорони праці та життєдіяльності» на понятійно-аналітичному рівні ($K_{з(опж)}^{ПА}$)	1,82	2,2	16,1

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
9	Показник сформованості професійних полілінгвальних знань з «Охорони праці та життєдіяльності» на продуктивно-синтетичному рівні ($K_{з(опж)}^{ПС}$)	1,82	2,04	12,2
10	Показник сформованості професійних полілінгвальних умінь з механічного обладнання ($K_{1(мех.)}^{,ум}$)	2,26	2,35	4
11	Показник сформованості професійних полілінгвальних умінь з електричного обладнання ($K_{1(ел.)}^{,ум}$)	1,91	2,28	19,3
12	Показник сформованості професійних полілінгвальних умінь з охорони праці та життєдіяльності ($K_{1(опж.)}^{,ум}$)	1,75	2,07	18,9
Критерії сформованості професійно важливих якостей				
1	Показник впливу методики на формування мотивації навчальної діяльності ($К_{2\ мнд}$);	1,85	2,28	23,1
2	Показник сформованості оперативності прийняття рішень ($К_{2опр}$);	1,95	2,11	8,2
3	Показник сформованості системності діяльності ($К_{2сд.}$);	1,97	2,36	19,7
4	Показник сформованості організованості ($К_{2о.}$);	2,24	2,34	5,3
5	Показник сформованості колективної діяльності ($К_{2\ кд}$).	1,92	2,24	16,8

Проведений аналіз результатів порівняльного етапу експерименту підтвердив правильність висунутої гіпотези дослідження і дозволив зробити висновок щодо підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення за рахунок реалізації розробленої методики, основою якої є системно-діяльнісний полілінгвальний підхід.

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирського вагона майбутніх провідників міжнародного сполучення. Вирішення цієї наукової проблеми здійснено шляхом теоретичного обґрунтування, практичної розробки, експериментальної перевірки та впровадження у процес професійної підготовки майбутніх провідників міжнародного сполучення методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів, основою якої є системно-діяльнісний полілінгвальний підхід.

1. Аналіз професійної діяльності провідників міжнародного сполучення дозволив визначити основні вимоги світового ринку праці до майбутніх фахівців, а саме мобільність, творче мислення, здатність професійно виконувати свою діяльність, яка реалізується у різних мовних середовищах. Тому формування професійних полілінгвальних знань і умінь у фахівців цієї галузі є однією з головних вимог сьогодення. Проведений аналіз існуючих методик навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів виявив, що цілі, зміст, методи та засоби навчання не дозволяють у достатній мірі сформувати у майбутніх провідників міжнародного

сполучення професійні полілінгвальні знання і вміння та не забезпечують формування професійної полілінгвальної комунікативної компетентності. Це негативно впливає на якість навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів цих фахівців. Аналіз праць вчених виявив, що вирішення цієї проблеми можливе за умови розроблення методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення на основі системно-діяльнісного полілінгвального підходу. Його реалізація передбачає відображення системи професійної діяльності фахівця у змісті навчання та формування у майбутніх провідників міжнародного сполучення полілінгвальних знань та умінь.

2. Теоретично обґрунтовано та розроблено:

− модель цілей навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів, які включають цілі вивчення дисципліни «Будова та експлуатація пасажирських вагонів», конкретизовані до рівня розділів «Механічне обладнання», «Електричне обладнання», «Охорона праці та життєдіяльності»;

− системно-діяльнісну полілінгвальну модель змісту навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення. Дана модель складається з базового рівня, який відображає елементи системи професійної діяльності цих фахівців, та розширеного рівня, який містить полілінгвальний опис з призначення, структури, дії, функції та характеристики елементів їхньої професійної діяльності. Розроблена модель змісту навчання забезпечує засвоєння полілінгвальних знань та умінь із будови та експлуатації пасажирських вагонів та формування професійної полілінгвальної компетентності;

− модель двоетапного методу навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення на основі системно-діяльнісного полілінгвального підходу. Перший етап методу реалізується на основі базового та розширеного рівнів системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання; другий етап − передбачає вибір та вирішення проблемної ситуації, побудованої на основі системно-діяльнісної полілінгвальної моделі змісту навчання;

− модель дворівневих засобів навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення, яка передбачає реалізацію комплексу практичних системно-діяльнісних полілінгвальних моделей змісту навчання. Рівні засобу навчання відповідають етапам методу навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів.

Теоретично обґрунтовано та розроблено форми навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів, які реалізують полілінгвальні діалоги для обговорення і вирішення проблемних виробничих ситуацій.

3. Розроблено методику навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення на основі теоретично обґрунтованих і розроблених системно-діяльнісних полілінгвальних моделей цілей, змісту, методу, засобів та форм навчання за наступними розділами: механічне обладнання, електричне обладнання, охорона праці та життєдіяльності. Розроблено практичні системно-діяльнісні полілінгвальні моделі змісту навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів для розділів цієї дисципліни та на їх основі проблемні виробничі ситуації, що реалізуються у навчальному процесі шляхом

використання відповідних методів, форм та засобів навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

На основі розробленої методики підготовлений методичний посібник «Методика навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів» для фахівців спеціальності «Провідник пасажирського вагона» професійних технічних та вищих навчальних закладів залізничного профілю.

4. Для оцінювання результативності розробленої методики навчання будови та експлуатації пасажирського вагону провідників міжнародного сполучення було проведено експериментальне педагогічне дослідження за наступними критеріями: критерій засвоєння професійних полілінгвальних знань та умінь з механічного обладнання, електричного обладнання, охорони праці та життєдіяльності на ознайомчо-орієнтовному, понятійно-аналітичному та продуктивно-синтетичному рівнях; критерій сформованості професійно важливих якостей. Показниками критерію сформованості професійно важливих якостей є сформованість мотивації навчальної діяльності, оперативності прийняття рішень, системності діяльності, організованості, колективної діяльності.

Експериментальне дослідження показало, що розроблена методика навчання будови та експлуатації пасажирського вагона провідників міжнародного сполучення забезпечила підвищення якості навчання студентів експериментальної групи. У експериментальній групі порівняно з контрольною показники в підгрупах сформованості професійних полілінгвальних знань збільшилися в діапазоні від 4,6 до 16,0%; у підгрупі сформованості професійних полілінгвальних умінь збільшилися в діапазоні від 4,0 до 19,3%; показники критерію сформованості професійно важливих якостей збільшилися у діапазоні від 5,3 до 23,1%. Це підтверджує гіпотезу дослідження та свідчить про виконання завдань і досягнення поставленої мети.

Проведене дослідження не вирішує всіх аспектів проблеми підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів провідників міжнародного сполучення. Подальшого дослідження потребує створення методичних систем, спрямованих на підвищення якості навчання інших технічних дисциплін провідників міжнародного сполучення.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Саркісова А. В. Візуалізація навчального матеріалу як інноваційний фактор удосконалення викладання англійської мови / А.В. Саркісова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 18.– С.130 – 135.

2. Саркісова А. В. Вивчення мовних стереотипів науково-технічної літератури / А.В. Саркісова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: зб. наук. праць. – Луганськ: ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2012. – № 22(257). – Част. IV. – С. 177 – 183.

3. Саркісова А. В. Модель формування спеціаліста технічної галузі / А.В.Саркісова // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – Вип. 7. – С. 225 – 228.

4. Саркісова А. В. Діяльнісний підхід у навчанні технічних дисциплін майбутніх провідників міжнародних сполучень / А.В. Саркісова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – Х.: Українська інженерно-педагогічна академія, 2012. – Вип. 34 – 35. – С. 43 – 48.

5. Саркісова А. В. Навчання діяльнісно-орієнтованого визначення змісту технічного тексту майбутніх провідників міжнародного сполучення / А.В.Саркісова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – Х.: Українська інженерно-педагогічна академія, 2012. – Вип. 37. – С. 96 – 100.

6. Саркісова А. Структурування змісту інформації в підручниках з технічних дисциплін / А. Саркісова // Професійне становлення особистості: психолого-педагогічний науковий журнал. – Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2013. – Вип. №2. – С. 264 – 268.

7. Sarkisova A. Active models of content/ A. Sarkisova // Nauka I Studia. Pedagogiczne nauki. – Przemysl, 2013. – NR 22 (90) . – P. 73 – 77.

8. Саркисова А. В. Деятельностные модели представления содержания технических текстов / А.В. Саркисова // Современный научный вестник: научно-теоретический и практический журнал. – 2013. – Вып. 16(155). – С. 51– 55.

9. Саркісова А. В. Структурні елементи діяльнісно-змістовної моделі модуля «Опалення вагона» дисципліни «Будова та експлуатація пасажирського вагона» / А.В. Саркісова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – Х.: Українська інженерно-педагогічна академія, 2013. – Вип. 40 – 41. – С. 92 – 96.

10. Саркісова А. В. Методика навчання механічному обладнанню вагона та його експлуатації майбутніх провідників міжнародного сполучення на основі діяльнісно-змістовних моделей / А.В. Саркісова // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей. − Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 39. – Ч. 4. – С. 184−192.

11. Саркісова А. В. Методика навчання будові та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення / А.В. Саркісова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. праць. – Х.: Українська інженерно-педагогічна академія, 2014. – Вип. 42 – 43. – С. 182 – 188.

12. Саркісова А. В. Моделі цілей та змісту навчання як базова основа з управління та контролю засвоєння професійних знань та умінь з дисципліни «Будова та експлуатація пасажирського вагона» у майбутніх провідників міжнародного сполучення [Електронний ресурс] / А.В. Саркісова // Теорія і методика управління освітою. – 2015. – №1(15). – Режим доступу: http://umo.edu.ua/katalog/1387-elektronic-jounal-the-theory-and-methods-of-educational-management-edition-1-15-2015.

Опубліковані праці апробаційного характеру

13. Саркісова А. В. Методика обучения устройству и эксплуатации вагона будущих проводников международного сообщения / А.В. Саркісова // Dinamika naukowych badań – 2013: materiały IX międzynarodowej naukowi-praktycznej

konferencji (Przemyśl, 07 – 15 lipca 2013 roku). – Przemyśl: Nauka i studia, 2013. – Volume 7. – P. 19 – 21.

14. Саркісова А. В. Проблеми професійного іншомовного спілкування провідників міжнародного сполучення / А.В. Саркісова // Современные направления теоретических и прикладних исследований: материалы международной научно-практической конференции (Одесса, 19 – 30 марта 2013г.). – Одесса: КУПРИЕНКО, 2013. – Вып. 1. – Том 14. – С. 45 – 49.

15. Саркісова А. В. Проблеми підвищення якості навчання майбутніх провідників міжнародного сполучення / А.В. Саркісова // Чинники розвитку психологічних та педагогічних наук у XXI столітті: зб. наук. робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 21– 22 листопада 2014р.). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2014. – С. 84 – 85.

Опубліковані праці, які додатково відображають результати дисертації

16. Саркісова А. В. Будова та експлуатація пасажирського вагона: метод. посіб. / А.В. Саркісова. – Х.: Люботинський професійний ліцей залізничного транспорту, 2013. – 152с.

АНОТАЦІЇ

Саркісова А. В. Методика навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни). – Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2015.

Дисертація присвячена проблемі підвищення якості навчання будови та експлуатації пасажирського вагона майбутніх провідників міжнародного сполучення, яка вирішується шляхом теоретичного обґрунтування, розробки та впровадження відповідної методики, що ґрунтується на системно-діяльнісному полілінгвальному підході. У дисертації теоретично обґрунтовано та розроблено моделі цілей, змісту, методу, засобу та форми навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення. Розроблено комплекс практичних системно-діяльнісних полілінгвальних моделей змісту навчання, які складаються з двох рівнів: базового − на основі елементів системи професійної діяльності; розширеного − полілінгвальний опис призначення, функцій, структури та характеристик навчальних елементів.

Проведене експериментальне педагогічне дослідження підтвердило результативність розробленої методики навчання будови та експлуатації пасажирських вагонів майбутніх провідників міжнародного сполучення.

Ключові слова: вагон, провідник, міжнародне сполучення, системно-діяльнісний полілінгвальний підхід, метод навчання, модель, навчальний елемент.

Саркисова А. В. Методика обучения строению и эксплуатации пассажирских вагонов будущих проводников международного сообщения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по

специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (технические дисциплины). – Украинская инженерно-педагогическая академия, Харьков, 2015.

Диссертационная работа посвящена проблеме повышения качества обучения устройства и эксплуатации пассажирского вагона будущих проводников международного сообщения.

Железнодорожный транспорт как важная составляющая экономики государства оказывает влияние на развитие других ее сфер. Современная профессиональная подготовка будущих специалистов железнодорожного транспорта должна ориентироваться на перспективы международного сотрудничества, обеспечения их профессиональной мобильности и повышения качества их обучения. От отечественных специалистов требуется качественное выполнение профессиональных функций как в родной, так и в иноязычной среде. Необходимость приведения такой подготовки в соответствие с мировыми стандартами образования выдвигает более высокие требования к подготовке современных проводников международного сообщения. Главное внимание должно быть сосредоточено на подготовке специалистов нового поколения - творчески мыслящих, высоко образованных, способных профессионально выполнять свою деятельность, которая реализуется в условиях многоязычной среды, требует от специалиста способности общения на разных языках. Для качественного выполнения своих обязанностей современному проводнику нужно не только овладеть профессиональными знаниями и умениями по дисциплине «Устройство и эксплуатация пассажирского вагона» на родном языке, но и быть готовым к профессиональному общению на иностранных языках. Поэтому способность осуществлять многоязычное профессиональное общение является одним из основных требований к современному специалисту, которое обеспечивается сформированной полилингвальной (многоязычной) коммуникативной компетентностью.

Анализ научных исследований и собственный практический опыт профессиональной подготовки работников железнодорожного транспорта, в частности проводников международного сообщения, позволил выявить ряд противоречий между: современными требованиями к профессиональным знаниям и умениям специалистов железнодорожной отрасли и качеством их традиционного формирования в профессиональных учебных заведениях; увеличением объемов технической информации и ограниченными возможностями ее усвоения студентами при использовании традиционных методик обучения; необходимостью формирования профессиональных полилингвальных знаний и умений проводников международного сообщения и недостаточной разработанностью их теоретических и методических основ.

В диссертации определено, что для реализации требований государственных стандартов методика обучения устройству и эксплуатации пассажирского вагона будущих проводников международного сообщения должна быть разработана на основе полилингвального системно-деятельностного подхода, который отражает систему профессиональной деятельности специалиста и обеспечивает формирование у будущих специалистов полилингвальних знаний и умений.

В исследовании теоретически обоснованы и разработаны модели целей, содержания, методов, средств и форм обучения строению и эксплуатации пассажирских вагонов будущих проводников международного сообщения на основе элементов системы профессиональной деятельности с их полилингвальним описанием, что обеспечивает на единой основе структурирование содержания обучения механическому, электрическому устройств, охраны труда и жизнедеятельности и формирование профессиональной полилингвальной коммуникативной компетентности.

Разработаны формы обучения строению и эксплуатации пассажирских вагонов будущих проводников международного сообщения, которые реализуются на основе полилингвальных диалогов для решения проблемных ситуаций. Проблемные ситуации состоят из осмотра оборудования вагона, поиска неисправностей, коллективного обсуждения и решения проблемы. Их содержание соответствует информации, представленной в системно-деятельностных полилингвальных моделях содержания обучения. Данные модели были разработаны для всех модулей дисциплины «Строение и эксплуатация пассажирского вагона» согласно разделам: механическое, электрическое оборудование, охрана труда и жизнедеятельности на украинском, английском, немецком и русском языках.

Проведенное экспериментальное педагогическое исследование подтвердило результативность разработанной методики обучения устройству и эксплуатации пассажирского вагона будущих проводников международного сообщения.

Ключевые слова: вагон, проводник, международное сообщение, системно-деятельностный полилингвальний подход, метод обучения, модель, учебный елемент.

Sarkisova A. Methods of teaching structure and operation of the passenger carriages the future leaders of international traffic. – Manuscript.

The thesis for scientific degree of candidate of pedagogical sciences in the speciality 13.00.02 – the theory and methods of studies (technical disciplines). – Ukrainian Engineering-Pedagogical Academy, Kharkov, 2015.

The thesis is devoted to the quality of study of the structure and operation of the passenger carriage the future leaders of international traffic, which is solved by theoretical studies, development and implementation of appropriate methodology, based on system-activity polylingual approach. The dissertation theoretically grounded and developed a model of the goals, content, methods, means and forms of education of the structure and operation of passenger cars of the future leaders of international communication. A practical system-activity patterns polylingual content of training consists of two levels: the base - based on the elements of the system of professional activity was worked out; the extended - polylingual description of the purpose, function, structure and characteristics of the educational elements.

Experimental research has confirmed the effectiveness of developed methods of teaching the structure and operation of the carriage the future leaders of international traffic.

Keywords: train, conductor, international communication, bilingual system-activity approach, teaching method, model training element.

Підп. до друку 20 грудня 2015р. Формат 60х90/16.
Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Папір офсетний. Друк ризограф.
Тираж 100 прим. Зам. № 1/25.

Віддруковано ФОП Андреєв К.В.
61166, Харків, вул. Серпова, 4,

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
№ 24800170000045020 від 30.05.2003